

УДК: 061.1:314.15(091)](045)

HISTORY OF THE CREATION OF THE INTERNATIONAL MIGRATION ORGANIZATION

ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ З МІГРАЦІЇ

Skrypnyk O. M. / Скрипник О. М.

c.h.s., as.prof. / к.і.н. доц.

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-1904-3468>

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,

Умань, Садова 28, 20300

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University,

Uman, Sadova 28, 20300

Анотація. У статті досліджено історію створення Міжнародної організації з міграції. Проаналізовано виникнення міжнародної міграції як міжнародного процесу переселення людей з однієї країни в іншу та створення перших міжнародних інституцій з проблем біженців для регулювання міграційних потоків.

Ключові слова: Міжнародна організація з міграції (МОМ), міграція, біженці, міжнародна міграція, ООН.

Вступ.

Міжнародна міграція є важливим соціально-економічним індикатором розвитку держав і являє собою процес географічно-територіального переміщення людей внаслідок сформованих в силу певних обставин причин, що спонукають людину до виїзду з країни постійного місця проживання на визначений період чи назавжди до іншої країни з метою доступу до більш якісного та безпечного життя. Для допомоги мігрантам у збереженні їхніх прав та захисті їхньої свободи була заснована Міжнародна організація з міграції (МОМ), яка стала провідною Організацією у сфері міграції.

З початку повномасштабної російської війни в Україні МОМ стала тією організацією яка надає велику гуманітарну допомогу Україні. Захист є фундаментальним компонентом програм МОМ в Україні. Захист людей від загроз їхньому життю, гідності та добробуту є пріоритетом діяльності МОМ.

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну спричинило одну з найбільших криз вимушеного переселення в світі: за даними МОМ, майже 19,5 млн. громадян України були змушені переміститись усередині країни або за кордон. За обсягами програм та польовою присутністю МОМ є однією з найбільших міжнародних організацій, задіяних в гуманітарному реагуванні в Україні.

Основний текст.

Уперше поняття «міграція» вводить у науковий вжиток у кінці XIX століття англійський учений Е. Ревенштейн (1834 – 1913) у роботі «Закони міграції». Автор розглядає міграцію як безперервний процес, зумовлений взаємодією чотирьох основних груп чинників, що діють у початковому місці проживання мігранта, на стадії його переміщення, у місці в'їзду, а також чинників особистого характеру [4, с. 36]. Дослідник одним із перших виокремив базові закономірності розвитку транскордонних переміщень, які згодом названі законами міграції.

У виданні Міжнародної організації з міграції «Migration for development:

Within and Beyond Frontiers» розповідається, що міграція є процесом переміщення населення з однієї країни до іншої або внутрішнього переміщення; міграція передбачає будь-яке пересування населення незалежно від його терміну, складу та причин; міграція включає пересування біженців, переміщених осіб, виселених людей та економічних мігрантів. Міграція – це процес пересування або через міжнародний кордон, або всередині країни, охоплює вона будь-який тип переміщення людей, незалежно від причин [8].

З середини XIX ст. бере відлік історія обліку мігрантів, розпочали її європейські держави, що фіксували кількість своїх емігрантів. Крім того, у цей же час формуються європейські нації-держави та оформлюються їхні кордони, і міграція стає уже не звичайним рухом населення, а таким просторовим рухом, що супроводжується перетином адміністративно-територіальних кордонів; у випадку міжнародної міграції – вже сформованих державних кордонів, наявність яких і уможливила фіксацію такого перетину.

Отже, можна вважати, що міжнародна міграція зародилася в середині XIX ст., хоча й до цього часу відбувалися значні переміщення населення. Саме з середини XIX ст. виникають нові міграційні потоки у напрямку заморських країн, внаслідок чого склалась чітка світова тенденція до еміграції. За різними даними, з 1821 по 1924 рр. біля 55 млн. європейців покинуло континент, і з них 35 млн. переїхали до США. З 1846 по 1924 рр. найбільші держави Європи – Великобританію, Італію, Австро-Угорщину, Німеччину, Португалію, Іспанію та Швецію – покинуло принаймні 43 млн. осіб, більше ніж 75% з яких переселилося до США. Загалом з 1846 по 1939 рр. Європейський континент покинуло не менше 60 млн. осіб, 2/3 яких осіло у США. Кількість тих, які мігрували протягом цього періоду, дорівнює приблизно 1/5 загальної чисельності населення країн еміграції на початку XIX ст. У Східній Азії внаслідок міграції робочої сили китайське населення Гонконгу, Індонезії, Таїланду та Малайзії до 1945 р. перевищувало 16 млн. осіб [2, с. 150].

На початку 1920-х рр. як одну з перших міжнародних інституцій з проблем біженців було створено Верховний комісаріат для російських і вірменських біженців. Діяльність цієї організації пов'язується з іменем відомого норвезького дослідника Арктики, лауреата Нобелівської премії миру Ф. Нансена, завдяки якому в Європі змогла розвинути політика захисту біженців, яка ґрунтувалася на ідеї гуманності.

Ф. Нансену вдалося здобути кошти і вибороти правові гарантії для прийому біженців. Він наполягав на тому, що біженцям недостатньо лише матеріальної підтримки; для забезпечення їх перспективи на майбутнє необхідним було надання елементарних громадянських прав. За його ініціативи Ліга Націй ввела так звані «нансенські паспорти» – тимчасові посвідчення особи для апатридів (осіб без громадянства) і біженців, що стало першим важливим кроком до створення норм з міжнародно-правового захисту біженців. Перша світова війна та ліквідація трьох багатонаціональних імперій неминуче призвели до появи груп людей, які хотіли змінити громадянство. Міграція була однією з проблем, які виникли в Європі за наступні два десятиріччя і з якими Ліга Націй, створена у 1919 р., повинна була боротися [6, с. 289].

У 30-ті роки створено міжнародне управління Нансена та Міжурядовий комітет у справах біженців та з'явився Верховний Комісар у справах біженців. У 1947 р. створена Міжнародна організація у справах біженців.

Вже у 1949 р. Генеральна Асамблея ООН визначила такі принципи дій щодо біженців: проблема біженців є міжнародною за своїм розмахом та характером; жоден біженець чи перемішена особа, що остаточно чи абсолютно добровільно висловили вагомі причини свого небажання повернутися на батьківщину, не повинні примушуватися до цього; майбутнє таких біженців та переміщених осіб повинне стати об'єктом діяльності міжнародного органу, який необхідно було створити; основним завданням було заохочення та сприяння всіма можливими засобами поверненню біженців в їхні країни.

Водночас з прийняттям інституційних заходів з розв'язання проблеми біженців міжнародне співтовариство розробило правові рамки діяльності в цій галузі. Міжнародне право біженців в основному включає міжнародні документи, які визначають основні стандарти поведінки з біженцями. А саме міжнародне право біженців як гуманітарне право є фактично однією з категорій прав людини у специфічних обставинах [6, с. 241].

Друга хвиля глобалізації тривала з 1950 по 1980 рр. і характеризується переселенням мігрантів із менш розвинутих країн (таких як Афганістан, Пакистан, Індія, В'єтнам, Марокко, Єгипет, Туреччина тощо) у більш розвинуті країни Заходу і Сходу (такі як країни Західної Європи, США, Канада, Японія та інші) [1, с. 319].

Саме в роки другої хвилі глобалізації і виникає Міжнародна організація з міграції (МОМ), або, як її спочатку називали, Тимчасовий міжурядовий комітет з питань руху мігрантів з Європи (PICMME), а потім Міжурядовий комітет з європейської міграції (ICEM). Організація була заснована в 1951 р. з метою допомогти європейським країнам регулювати потоки мігрантів після Другої світової війни. А саме на підставі резолюції від 5 грудня 1951 р. Конференції з міграції, яка проходила в Брюсселі 19 жовтня 1953 р. Міжнародним комітетом з європейської міграції був підписаний Статут організації. Ініціаторами скликання Міжнародної міграційної конференції були Бельгія та Сполучені Штати Америки. Згодом, 20 травня 1987 р., були прийняті доповнення до Статуту, які набрали чинності 14 листопада 1989 р. Статті 34 і 35 разом із повним текстом ввійшли в силу 30 листопада 1954 р.. Свою нинішню назву організація отримала лише в 1989 р. [3].

Після Другої світової війни відбувається посилення міграції, адже відбувається початок розпаду колоніальної системи. З'явилися нові незалежні держави в Африці та Азії, а колишні метрополії взяли на себе зобов'язання патронувати їх. Відновлення і швидке зростання економіки більшості країн Західної Європи потребувало додаткових робочих сил. США, Канада, Австралія, Південна Африка, до яких пізніше приєднався Ізраїль, продовжили приймати мігрантів з Європи. Так, в США був прийнятий ліберальніший для тих, хто приїжджає міграційний закон і скасовані квоти за національними ознаками: з 1946 по 1963 рр. кількість іммігрантів досягла 4,3 млн., у тому числі більше 2,9 млн. з Європи. Практично в той же період, з 1948 по 1963 рр., Канада і Австралія

прийняли більш ніж по 2 млн. чоловік, Південна Африка – 1,5 млн., а Ізраїль – понад 1 млн. Саме тому і виникає потреба міждержавного управління міграцією, тому що інститути регулювання міграції, що сформувалися до цього часу, носили виключно національний характер. У 1950-ті рр. Міжнародна організація з міграції організує оформлення та еміграцію понад 406 000 біженців, переміщених осіб та економічних мігрантів з Європи до заморських країн. У 1956 – 1957 рр. МОМ бере на себе відповідальність за переселення близько 180 000 угорських біженців, які втекли до Австрії та Югославії [3].

У 2016 р. МОМ стала одним із спеціалізованих агентств ООН, підписавши документ «Угода про відносини між ООН та Міжнародною організацією з міграції». Включення МОМ до системи ООН відбувається з прийняттям Нью-Йоркської декларації про біженців і мігрантів, з метою посилення управління міграційними процесами на глобальному рівні.

Прийнявши Нью-Йоркську декларацію про біженців і мігрантів, 193 держави-члени ООН визнали необхідність комплексного підходу до людської мобільності та посилення співпраці на глобальному рівні. Додаток II Нью-Йоркської декларації започаткував процес міжурядових консультацій і переговорів, кульмінацією яких стало заплановане прийняття Глобального договору з міграції на міжурядовій конференції з міжнародної міграції у 2018 р. [7].

Метою підписання Угоди стало зміцнення їхньої співпраці та покращення здатності виконувати свої місії захисту інтересів мігрантів та їх держав-членів. При цьому Організація Об'єднаних Націй визнає Міжнародну організацію з міграції як орган, що має провідну глобальну роль у галузі міграції, залишаючись незалежною міжнародною організацією. Міжнародна організація з міграції співпрацює з Організацією Об'єднаних Націй (або органами, які були створені, або можуть бути створені ООН з метою сприяння такій співпраці) на глобальному, регіональному і національному рівнях.

Координація дій і співпраці відбуваються через членство в Координаційній раді керівника системи ООН та його допоміжних органах: Міжвідомчий постійний комітет; Виконавчий комітет з гуманітарних питань; Глобальна міграційна група; Групи управління безпекою на рівні країни. Загалом, МОМ співпрацює з Генеральною Асамблеєю ООН з питань прав мігрантів, гуманітарної допомоги, розвитку, безпеки та політики, що знаходить відображення в резолюціях, які обговорюються та приймаються щороку [6, с. 289]. Управління міграцією здійснюється за такими напрямками: міграція та розвиток, сприяння міграції, регулювання міграції, запобігання примусовій міграції.

МОМ включає 175 держави-члени і 8 держав, які мають статус спостерігачів, а також численні міжнародні та неурядові організації та офіси у понад 100 країнах. З метою дослідження і аналізу глобальної ситуації з міграцією МОМ було створено «Портал даних з міграції», на якому розміщено максимальний обсяг доступних даних по країнах, регіонах і світу стосовно міграційних потоків, міграційної політики, вимушеної міграції, інтеграції мігрантів тощо [3].

Отже, Міжнародна організація з міграції була створена як міжурядова організація для розселення переміщених осіб, біженців та мігрантів у Європі. У процесі свого розвитку МОМ почала охоплювати інші напрямки діяльності у сфері управління міграційними процесами у всьому світі. Спочатку МОМ створювалась як самостійна міжнародна організація яка тісно співпрацювала з іншими з іншими міжнародними урядовими та неурядовими організаціями, але у 2016 р. МОМ стала одним із спеціалізованих агентств ООН.

Література:

1. Денисюк П. Д. Основні тенденції міграційних процесів країн Європи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 318-321. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2021/79.pdf
2. Міграційні процеси в сучасному світі: світовий, регіональний та національний виміри: Енциклопедія / Упоряд. Ю. І. Римаренко; За ред. Ю. Римаренка. К.: Довіра, 1998. 912 с.
3. Міжнародна організація з міграції. URL: <https://www.iom.int/>
4. Ніколаєвський В. М., Прохоренко Н. Є. Теоретико-методологічні засади вивчення міграції населення. *Вісник міжнародного слов'янського університету*. 2009. Т. 12. № 1. С. 34-39.
5. Римаренко Ю. І. Міжнародне міграційне право : Підручник. Київ: КНТ, 2007. 639 с.
6. Ровенчак О. Види та етапи міжнародної міграції: історико-соціологічний огляд. *Соціальні технології*. 2006. Випуск 29. С. 288-300.
7. Щиков П. П. Глобальна міграція в світі – стан та перспективи для України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2015. № 748. С. 119-231.
8. Migration for development: Within and Beyond Frontiers. 2015. 436 p. URL: <https://publications.iom.int/books/migration-development-within-and-beyond-frontiers>

Abstract. *The article examines the history of the creation of the International Organization for Migration. The emergence of international migration as an international process of resettlement of people from one country to another and the creation of the first international institutions on refugee issues to regulate migration flows are analyzed.*

Key words: *International Organization for Migration (IOM), migration, refugees, international migration, UN.*